

STADSHOLMEN

SLÄTTENS GÅRD 1 OCH 2

Slättgårdsvägen 78, 80

MÄLARHÖJDEN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

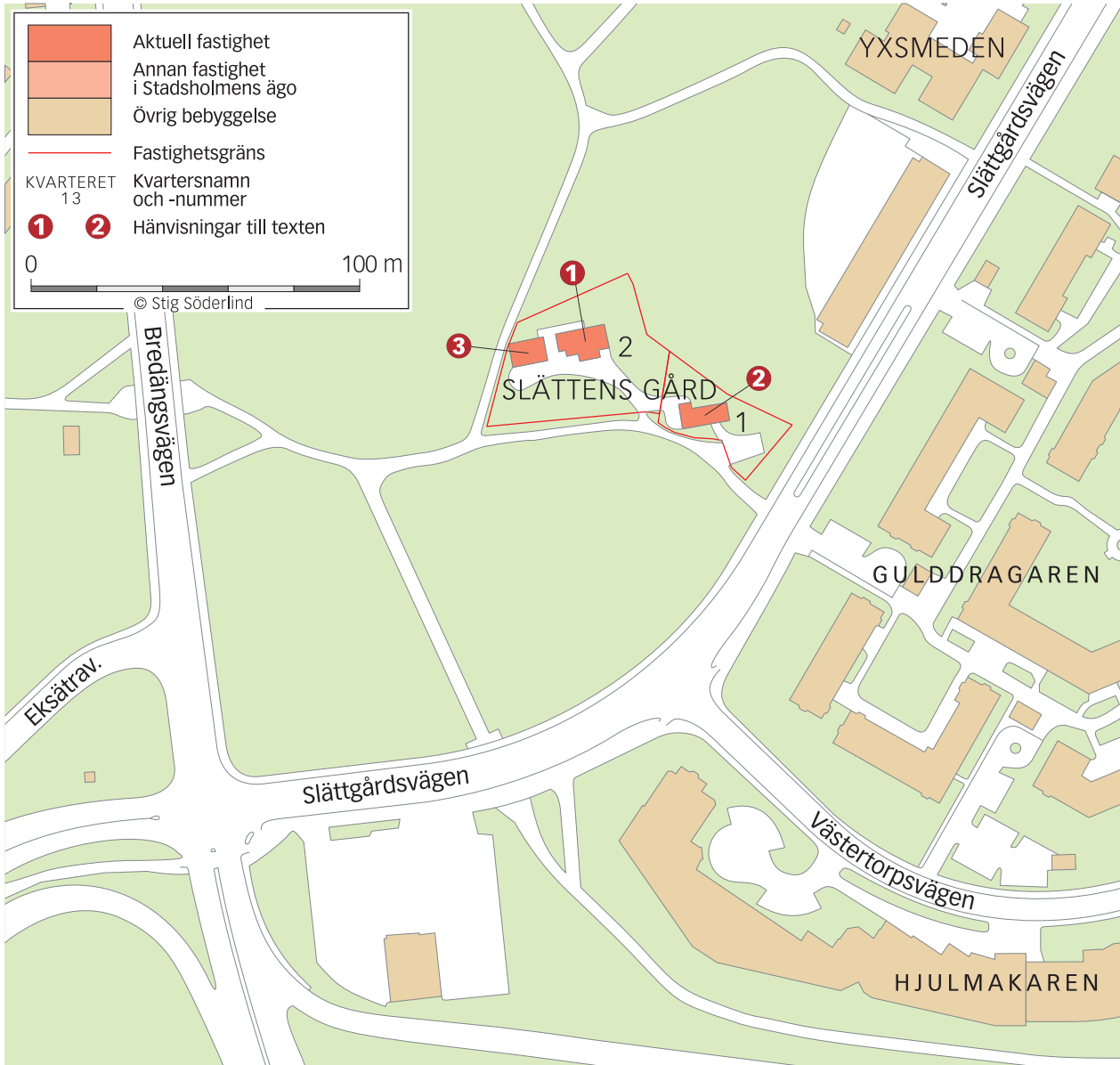
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 FÖRE DETTA HUVUDBYGGNAD, SLÄTTENS GÅRD 2**
- 2 FÖRE DETTA ARBETARBOSTAD, SLÄTTENS GÅRD 1**
- 3 MAGASINSHUS, INGÅR I FASTIGHETEN SLÄTTENS GÅRD 2**

FÖRE DETTA HUVUDBYGGNADEN OCH UTHUSET ÅR 1926. HUVUDBYGGNADENS VERANDA HAR ÄLDRE FÖNSTER OCH EN SVARVAD SPIRA I GAVELKRÖNET. FOTO: G. SELLING. SSMPOSF1544

Slättens gård har anor från 1700-talet och var som mest utbyggd med ett tiotal hus. Idag är gården uppdelad i två fastigheter, Slättens gård 1 och 2, som består av en före detta huvudbyggnad, en arbetarlänga och ett uthus.

Byggnaderna som uppfördes som ett torp under Sättra gård är några av de få bevarade från tiden innan Mälärhöjdens villasamhälle byggdes upp. De vittnar om den landsbygd som präglade området fram till 1960-talet och lantbrukarnas bostad. Bostadshusens karaktärer berättar om det förindustriella Stockholms byggande med låga volymer, knuttimrade och panelade fasader. Den före detta huvudbyggnadens dekorativa figursågningar härrör troligtvis från sent 1800-tal och invändigt finns äldre fyllningspardörrar och fotpaneler från 1800-talets slut. I den före detta arbetarlängan finns äldre bräddtak och murad eldstad.

Slättens gård 1 och 2 har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Slättens gård 1 och 2 är placerade i stadsdelen Mälärhöjdens södra del. Inom det område som idag utgör

stadsdelen fanns långt in på 1940-talet tre äldre gårdar, Pettersbergsgården, Johannisdalsgården och Slättens gård. Pettersbergsgården har anor från 1700-talet. Den är belägen på en liten udde i Mälaren och hade en välkänd sjökrog, en av de många krogar som förr låg längs Mälarens strand. Idag utgör huset ett behandlingshem för ungdomar. Johannisdalsgården omnämndes första gången 1677 men revs på 1940-talet för att lämna plats till ett trettiotal småstugor.

Under slutet av 1800-talet lät Hägerstens gård stycka av tomter i norra delen av nuvarande Mälärhöjden. Bebyggelsen som allt eftersom växte upp, utgjordes till en början enbart av sommarvillor tillhörande välbärgade Stockholmsborgare och kallades Fridhems villastad. De nya sommarhusen krävde med tiden bättre förbindelser. Först via ångbåt till Fridhemsbryggan och sedan 1913 med spårvagn. År 1914 fick stadsdelen sitt nuvarande namn.

DEN RÖDA FÖRE DETTA ARBETARBOSTADEN PÅ SLÄTTENS GÅRD 1 OCH DEN VITMÅLADE FÖRE DETTA HUVUDBYGGNADEN MED UTHUS PÅ SLÄTTENS GÅRD 2. FOTO: J. MALMBERG.

I och med de förbättrade kommunikationerna kunde Mälarhöjden exploateras för villabebyggelse i större skala och ett stadsdelscentrum med affärer växte fram från 1920-talet vid spårvägens ändhållplats. Den ökade exploateringen medförde att den sociala karaktären förändrades. De nyinflyttade Mälarhöjdsborna var nu ofta arbetare eller kom från lägre medelklass. Antalet barn växte kraftigt och arkitekten Georg A. Nilsson fick i uppdrag att rita en ny skolbyggnad. Skolan fick namnet Mälarhöjdens skola. Den nya byggnaden togs i bruk 1925 och dubblerades i en spegelvänd skolbyggnad, som togs i bruk 1930. År 1929 uppfördes Mälarhöjdens kyrka efter ritningar av Hakon Ahlberg. På 1930-talet byggdes ett flertal funkishus, under 1940-talet uppfördes småstugor i stadens regi och de hyreshus som uppfördes på Fridhemshöjden i fyra våningar var det första steget mot förtätning inom stadsdelen. Under 1960-talet förtätades Mälarhöjden med radhus och 1965 drogs tunnelbanan hit och vidare till Sättra. Stadsdelen har fram till 1980-1990-talet fortsatt att

exploateras och de äldre villorna har byggts om- och till för att anpassas efter nya behov.

HISTORIK

Övre Slätten och Nedre Slätten

Slättens gård var ursprungligen ett torp under Sättra gård som kallades Vreten (Wreten) och lilla Wreten, ett äldre ord för liten inhägnad åker. Enligt en karta från 1762 finns en huvudbyggnad, arbetarbostäder och uthus på egendomen. Huvudbyggnaden var placerad på en kulle med lindar, söder om den nuvarande vägen framför husen. Omkring sekelskiftet 1800 stod en ny huvudbyggnad uppförd tillsammans med ekonomibyggnader, det är dock inte klarlagt exakt årtal när dessa uppfördes. Troligtvis brann den äldre huvudbyggnaden.

I Förhørs och Communionboken 1772-1781 beskrivs Slätten för första gången i en förteckning över de gårdar som tillhörde Sättra rote. Därefter omnämns gården uppdelad med två namn. I Förhørs och Communionboken 1782-1791 fanns en

DETALJ ÖVER TAKFOTENS DEKORATIVA KONSOLER PÅ DEN FÖRE DETTA HUVUDBYGGNADEN, SLÄTTENS GÅRD 2. FOTO: J. MALMBERG.

Öfra Slätten (nuvarande Slättens gård 2, nummer 1 på kartan) och en Nedra Slätten (nuvarande Slättens gård 1, nummer 2 på kartan). Dessa namn användes sedan flera år framåt.

Ägare och arrendatorer

Slättens gård stod under Sättra gård som under 1700-1800-talet ägdes av Lars Bengtsson Skyttes ättlingar. År 1890 testamenterade den siste privata ägaren, änkefru Christina Charlotte Råfelt, egendomen till tre stiftelser; Vänner till Pauvres Houteux, Svenska diakonissanstalten och Stockholms sjukhem. Ägarna arrenderade ut Slättens gård 1 och 2 fram till 1960-talet då Stockholms stad förvärvade dem. Sedan 2005 ägs fastigheterna av Stadsholmen.

Slättens gård 2, hus nummer 1 på kartan

Slättens gård 2 består av en före detta huvudbyggnad som i äldre källor kallades Övre Slätten. Mellan åren 1811-1815 bodde Olof Öberg med hustru och barn i huset. Från 1815 till 1835 arrenderades det av en bryg-

gare vid namn Schneider. Troligtvis arrenderade han även Slättens gård 1, hus nummer 2 på kartan. Enligt en mantalslängd från 1825 beskrivs att "även torpen Öfra och Nedra Slätten under Setra arrenderas af C.F. Schneider, vilken även arrenderar Westertorp under Westberga seteri". Huset beboddes av gårdens arrendator fram till dess jordbruket lades ned 1960. Den siste arrendatorn bodde mellan åren 1926-1960 och hette Gustaf Johansson.

Slättens gård 1, hus nummer 2 på kartan

Slättens gård 1 utgörs av en arbetarbostad (även kallad statarlängan) som i äldre källor kallades för Nedra Slätten. Under 1800-talets början arrenderades huset av före detta volontär Carl Dahlbom och hans hustru Greta Lena Hedström. År 1812 flyttade de och huset stod enligt mantalslängd 1818 obebott men "till Öfra Slätten", som vid tidpunkten arrenderades av bryggaren Schneider. Under 1920-talet omnämns huset uthyrt till sommargäster.

ÄLDRE PARDÖRR MED TRE Fyllningar samt fotpanel.
FOTO: J. MALMBERG.

Gårdens karaktär

Enligt en Häradsekonomisk karta från 1901 fanns en trädgård omgiven av träd markerad söder om gården. Från landsvägen gick en väg omgiven av allé. År 1938 hade Slättens gård 4 hästar, 15 kor och 15 höns på gården. När stadsdelarna Mälarhöjden och Aspudden anlades under 1900-talets första hälft mjölkförsörjdes de av Slätten och Jakobsberg. På gården stod, bortsett från den nuvarande huvudbyggnaden, arbetarbostaden och magasinet, flera ekonomibyggnader och uthus. Bland annat stall, ladugård och vagnshus, som innan de revs på 1960-talet användes som bas för Mälardalens ridskola. När ”nya Södertäljevägen” byggdes under 1950-talet och senare när infarten till Bredäng tillkom förändrades miljön omkring gården drastiskt tillsammans med nya bostadsområden som växte fram på ängarna. När Stockholms stad inköpte Sättraegendomen under 1960-talet och Slättens gård inte längre användes som lantbruk, bedrevs diskussioner

beträffande användningen den. Huvudbyggnaden stod under en period tom och igenbomrad och arbetarbostaden användes av Mälarhöjdens scoutkår. Det beslutades att gården skulle renoveras och uthyras som bostad.

Upprustning och renovering

År 1981 genomfördes en upprustning fastigheterna. Slättens gård 1 inreddes till bostad och Slättens gård 2 till samlingslokal. Tre år senare, år 1984, inreddes dock även Slättens gård 2 till bostad. Åtgärderna bestod huvudsakligen av installation av nya kök, toaletter, dusch och renovering av golv, väggar, tak och snickerier.

På Slättens gård 2, den före detta huvudbyggnaden, inglasades verandan. På den norra fasaden flyttades ett entréparti och invändigt uppsattes två nya kakelugnar.

Slättens gård 1 renoverades till en bostad och verandan på den norra sidan byggdes om för bättre

SLÄTTENS GÅRD 2 MED FÖRE DETTA HUVUDBYGGNAD OCH UTHUS. FOTO: J. MALMBERG.

anpassning till byggnaden. En äldre entré sattes igen på den norra fasaden och invändigt uppsattes en kakelugn.

BYGGNADSBESKRIVNING

Slättens gård är inbäddad bland stora lövträd i kanten av stora öppna fält. I backen mot sydväst finns stora lindar och i skogsbrynet bakom finns bland annat bok.

Slättens gård 2, hus nummer 1 på kartan

Fastigheten omges av en parkväg på södra och västra sidan. Tomten avgränsas av ett rött spjälstaket med vit körgrind i söder och en liten vit grind i väster. På tomten står ett bostadshus och ett uthus, hus nummer 3 på kartan. Framför byggnaderna finns en liten gårdsplan. En gång med singel leder mellan grindarna och mellan husen runt till bostadshusets norra ingång. Trädgårdens södra del består av sluttande gräsmatta med spridda buskar, vid staketet står en

gammal bok, ung rönn och hagtorn. I västra kanten står en bok. Bakom huset finns en stor gräsmatta.

Exteriör

Huset är uppfört i en våning med gråstenssockel, gulfärgade fasader av liggande pärlspontspanel och gavlar av stående locklist. Knutarna är dekorerade med utsågade hjärtan. Taket är ett sadeltak klätt med enkupigt tegel. Under takfoten finns dekorativa konsoler. På den södra gaveln finns en tillbyggd veranda med fönster och pardörrar från renoveringen under 1980-talet. Gavelkrönet har en dekor av släta brädor. På den västra gaveln finns en tillbyggnad under plåttak där huvudentrén är placerad. Dörren är sentida med mönster av snedställd panel. Ytterligare en dörr finns placerad på den norra fasaden med en liten farstubro framför. Dörren upptogs vid renoveringen under 1980-talet. Fönstren är vitmålade och kvadratiska med två spröjsade bågar och innanfönster. De sattes in vid renoveringen under 1980-talet.

SLÄTTENS GÅRD 1, FÖRE DETTA ARBETARBOSTAD. FOTO: J. MALMBERG.

Interiör

Invändigt är snickerier och ytskikt främst från 1980-talets renovering. Bortsett från några nya dörrupptagningar är planlösningen till största del bevarad. Mot söder finns tre rum i fil. Mellan rummen sitter äldre pardörrar med tre halvfranska fyllningar och i rummen finns fotpaneler med profilerad list och vita kakelugnar av 1800-talstyp. En av kakelugnarna står sannolikt på sin ursprungliga plats, de övriga två byggdes upp under 1980-talet.

Magasinsbyggnad, hus nummer 3 på kartan

Troligtvis är magasinshuset det äldsta av de kvarvarande byggnaderna. Det står på en stensockel, fasaderna är panelade och rödmålade och taket är ett sadeltak med enkupigt tegel. Till förråden finns enkel- och pardörrar av plank med smidda bandgångjärn. Några av dörrarna är äldre. Det finns även

fönster med enkla fönsterluckor med ljushål och smidda bandgångjärn.

Slättens gård 1, hus nummer 2 på kartan

Gården ligger vid en parkväg från Slättgårdsvägen. Huset omges av vägrenen med buskar, ett parkparti fram till en förskola i norr, i väst av granngården och åt söder är utsikten över ett fält med fotbollsplan. Tomten omges delvis av ett rödmålat spjälstaket med en bred vit grind. Innanför grinden finns en plan med singel och en gång fram till husets entré. Framför huset finns en gräsmatta och smala rabatter. På tomten finns berg i dagen och växter såsom syrener, alm, tall och hagtorn.

Exteriör

Huset är en våning högt med fasader av rödmålad locklistpanel och synliga knutlådor. Det står på en

ÄLDRE BRÄDTAK I DEN RÖDA FÖRE DETTA ARBETARBOSTADEN SAMT EN KAKELUGN SOM SATTES UPP VID RENOVERINGEN 1981. FOTO: J. MALMBERG.

svartmålad stensockel och taket är ett sadeltak med enkupigt tegel och med två putsade skorstenar. Fönstren omges av grönmålade fönsterluckor av liggande panel och ljushål. Fönstren är vitmålade och kvadratiska med en mittpost, två spröjsade bågar och innanfönster. Entrépartiet på den södra fasaden har en enkel vitmålad omfattning och dörren som är sentida har liggande grönmålad panel. Till entrén leder en trätrappa med räcke. På husets norra sida finns ytterligare en entrédörr, lika den förra, med en

liten veranda med figurstågade snickerier och plåttak.

Interiör

Invändigt bär huset spår av olika tidsperioder. Golv, profilerade lister, fyllningsdörrar, kök och badrum har tillkommit senare, troligtvis vid renoveringen under 1980-talet. I köket finns en äldre murad spis och i ett rum står en rund, vit kakelugn, uppsatt under 1980-talet. I alla rum finns äldre brädtak bevarade.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.